

Tanker om arkiver og arkivarer

Else Hansen. 26.1.2021.

I forbindelse med at jeg går på pension 31.1.2021, har jeg fået lyst til at lave et lille overblik over, hvad der egentlig er sket omkring mig i min tid som arkivar. Nogle hovedlinjer står klart for mig her ved min pensionering. For det *første* har det været et enormt privilegium for mig at få lov at være med til at dokumentere vores samtid for eftertiden, at sikre at der i eftertiden vil være kilder til netop vores tid, som er præget af, at velfærdsstaten konsoliderer sig på et vist niveau samtidig med at en stigende globalisering også gør sig gældende. For det *andet* har det været en fornøjelse at arbejde sammen med kolleger og chefer, som alle har delt denne fascination af vores fælles opgave. Jeg har mødt mange skønne og nørdet dedikerede mennesker i arkivverdenen, og I har været med til at gøre arbejdet sjovt og meningsfuldt. For det *tredje* har jeg hele vejen igennem kæmpet med at forstå splittelsen mellem praktisk arkivpolitik og faglige arkivdiskussioner. Jeg har savnet et fælles fagligt grundlag uden for vores ansættelsesforhold, og jeg har forsøgt at bidrage til de arkivfaglige diskussioner.

I løbet af de 22 år, jeg har været arkivar, har meget forandret sig. Fra en opfattelse af at papirarkivalier var "rigtige" arkivalier til, at der (stort set) kun skabes digitale arkivalier, og at indsamling af dem er bygget på mange specialiseringer. Fra et meget stramt kassationsfokus til en mere vurderende og potentielt argumenterede bevaringspraksis. Fra at blot det at arkivere digitale arkivalier var tilstrækkeligt til et stigende behov for nem og pålidelig tilgængeliggørelse.

Det har ikke været muligt for mig at indsamle dokumentation til denne lille fortælling. Nedenstående, som er skrevet i ugerne lige før min afgang, er er således blot en beskrivelse af mine egne oplevelser og reaktioner. Det har været godt for min egen proces her ved min pensionering at se tilbage på årene som arkivar, og det var det primære formål med at skrive dette. Skulle nogen have lyst til at læse med, er I meget velkomne.

Hvordan laver man en arkivar?

Jeg blev ansat på Rigsarkivet 1.7.1999. Som så mange andre startede jeg i en midlertidig stilling med den glamourøse titel *arkivarvikar*.

Min første chef var Birgit Løgstrup, som dengang stod i spidsen for Rigsarkivets publikumsafdeling. Hun satte en ære i at gøre arkiverne tilgængelige for brugerne og at gøre besøg på læsesalen til en god oplevelse. Blandt andet gennem udarbejdelse af "foldere", små emneorienterede vejledninger, som de besøgende kunne tage med hjem fra læsesalen. Det var dengang på kanten til unødvendig populisme; risikerede man ikke, at de korte forklaringer blev mere misvisende end retledende?

Birgit Løgstrup var også af den mening, at det at være arkivar er et fag, som kræver en bred orientering i arkivhistorie og arkivistik. Derfor fik jeg første dag i det nye job udleveret en arkivæske, fyldt op med fotokopier af vigtige arkivfaglige artikler og forskellige skriftlige vejledninger til Rigsarkivets opgaver. Som jeg husker det, gik den første formiddag i det nye job med, at Birgit gennemgik æskens indhold – inden den obligatoriske rundvisning i Rigsarkivets snirklede og krogede lokaler på Slotsholmen. Og den første uge gik med at læse kassens indhold. Her var artikler om nye og gamle registreringssystemer, om brug af arkivalier og om det nye, som Rigsarkivet var i gang med: en opbygning af en elektronisk database over alle arkiv-

serier. Den fik navnet Daisy. Der var også artikler fra tidsskriftet Arkiv, som dog ikke længere blev udgivet. Birgit fortalte engageret om tidsskriftets historie og om den tidligere overarkivar Niels Petersen, der som leder af 2. afdeling i 1970'erne havde lagt vægt på at skabe et fagligt rum, hvor de yngre arkivarer kunne diskutere og skærpe deres arkivfaglighed.

Med en sådan introduktion til arkivverdenen fik jeg fra første færd en opfattelse af, at det at være arkivar var et fag med sin egen faglighed og sine egne diskussioner. Efterhånden skulle jeg blive klar over, at arkivfaglighed og arkivpolitik ikke altid er to sider af samme sag, men også kan stå i modsætning til hinanden.

I Rigsarkivets Publikumsafdeling fik jeg opgaver i forbindelse med adgang til arkivalier. Arkivbrugerne kunne dengang som nu søge om adgang til arkivalier, hvortil der ikke var umiddelbar adgang. Som regel blev der alligevel givet adgang til arkivalierne, men på betingelser, som skulle sikre privatlivets fred og tage de nødvendige hensyn til rigets sikkerhed og andre vigtige sager. Jeg kom også til at lave ny-registreringer af nogle papirarkivalier med henblik på den nye database, og jeg havde vagter på læsesalen. Alt i alt fik jeg hurtigt et indblik i Rigsarkivets samlinger og i de publikumsvendte udfordringer i arkivet.

En særlig opgave blev det at lægge Rigsarkivets guider på hjemmesiden. I 1980'erne havde det været et stort projekt i Rigsarkivet at beskrive alle arkivskabere og arkivserier i de såkaldte guider. De var blevet udgivet som et mere brugervenligt supplement til de egentlige registraturer. De beskrev detaljeret, hvordan forvaltningen i de enkelte dele af den statslige administration havde udviklet sig, hvordan opgaver var flyttet mellem myndigheder eller internt i de enkelte myndigheder. Det er nødvendig viden for at kunne finde frem til de rette arkivserier i det proveniensopbyggede arkivsystem.

Publikumsafdelingen holdt til i Rigsarkivets hovedbygning i Rigsdagsgården, og jeg havde først kontor i den smukke Gallerisal, senere på 3A.

Som arkivarvikar i Rigsarkivets Publikumsafdeling oplevede jeg arkivet som et sted, hvor arkivalierne fandtes i Rigsarkivets magasiner. Arkivalierne handlede om tidligere tiders forhold. Det var arkivarernes opgave at passe på arkivalierne og at raffinere registreringerne for at kunne udfylde den primære opgave, nemlig at skaffe arkivalierne frem til læsesalens besøgende.

Forsker i Rigsarkivet. To job med én løn

Birgit Løgstrup mente, at en rigtig arkivar også skal forske i arkivalierne. Derfor skulle også jeg som nyansat arkivarvikar anvende 2/7 af min arbejdstid til forskning. Som flere kolleger lagde jeg arkivopgaverne til side torsdag efter frokost, og tog så fat på mine selvdefinerede forskningsopgaver, som jeg arbejdede med torsdag eftermiddag og hver fredag.

Jeg kom fra Roskilde Universitetscenter, hvor jeg havde skrevet ph.d. om Roskilde Universitetscenters historie¹. Her havde jeg mødt svenske kolleger, der havde et noget større universitetshistorisk netværk. Jeg blev optaget af ligheder og forskelle mellem den danske og den svenske model for overgang til masseuniversitetet, og arbejdede videre med det i Rigsarkivet.²

I 2001 blev jeg ansat som seniorforsker ved Rigsarkivets Bevarings- og Kassationsafdeling. Jeg fik mulighed for at deltage i Statens Arkivers 1950'er-netværk, som gennem de næste 10 år blev et vigtigt forsknings-

---

¹ 1997: [En koral i tidens strøm. Roskilde Universitetscenter 1972-1997](#). 364 sider. Roskilde Universitetsforlag.

² 2002: Universitetslærer og -forsker i Danmark og Sverige. I: *På jagt efter Öresundsregionen*, red.: Harald Gustafsson. Lund. 2002, pp. 29-40.

mæssigt holdepunkt. Resultatet blev bogen *Samfundsplanlægning i 1950'erne. Tradition eller tilløb*, hvor jeg bidrog med et kapitel om 1950'ernes universitetspolitik. Desuden blev jeg i en meget lærerig proces redaktør af bogen sammen med min gode kollega Leon Jespersen.³

Det var en stor bog med et dengang helt nyt greb på forståelsen af 1950'erne. Alligevel var det voldsomt, at det skulle tage 10 år at lave bogen. Det skyldtes i overvejende grad, at bogens bidrag ikke blev færdige på samme tid. I forskergruppen skulle vi hver især have frikøb til at skrive vores kapitler, men disse frikøb blev spredt ud over adskillige år, hvilket selvfølgelig trak hele processen i langdrag.

Jeg havde nu arbejdet med dansk universitetshistorie i forbindelse med RUC's historie for perioden 1972-1997 og med 1950'ernes universitetshistorie. Derefter satte jeg mig for at binde de to perioder sammen med en større analyse af dansk universitetspolitik fra efterkrigstiden, over studenteroprøret og frem til midten af 1970'erne, hvor Undervisningsministeriet med en ny opbygning for alvor fik sat rammer for den centrale administration af universiteterne. Igen gik der 10 år med et forskningsprojekt. Det resulterede i monografien *Professorer, studenter og polit.er. Om velfærdsstatens universitetspolitik 1950-1975*, som udkom i 2017.⁴

Samtidig med dette projekt gik jeg ind i Selskab for Uddannelseshistorie, blev medlem af styrelsen og var i en periode formand. Her fik jeg god og konstruktiv kontakt med andre uddannelsesforskere, især skolehistorikere. Jeg var i en periode også medlem af Statens Arkivers interne forskningsudvalg, hvor jeg nok fik lidt ekstra informationer om forskningsanliggender, men også oplevede et udvalg uden nogen egentlig indflydelse på forskningsmiljøet.

Kort tid efter jeg var blevet seniorforsker, blev forskningstiden omlagt således, at man nu skulle forske hver 4. uge, og i den øvrige arbejdstid udelukkende arbejde med arkivopgaverne. Forskningsugerne kunne man supplere med frikøb, ofte fra Kulturministeriets forskningsudvalg. Jeg fik et års frikøb til at starte mit forskningsprojekt om universitetspolitik 1950-1975 op, og fik også gennemgået ret meget kildemateriale i den periode, men stod kun med et meget skitseagtigt manuskript ved periodens udløb. Egentlig lagde reglerne om forskningsuger op til en vis fleksibilitet, så forskningsuger kunne samles, hvis der var behov for mere sammenhængende forskningstid. Desværre ønskede mine chefer i Bevarings- og Kassationsafdelingen ikke at bruge denne mulighed, og jeg måtte derfor færdiggøre mit forskningsprojekt ved at "hoppe" fra forskningsuge til forskningsuge gennem årene. Det var bestemt ikke en effektiv måde at arbejde med så stort et materiale på, og det betød, at projektet blev trukket i unødvendigt og meget anstrengende langdrag.

Denne kamp om tiden oplevede jeg som udtryk for en generel disintegration mellem arkivopgaver og forskning i Statens Arkiver. For mig føltes det som to adskilte job med fælles lønudbetaling. Der var intet tilbageløb fra fund i forskningstiden til arkivopgaverne.

Som seniorforsker i Rigsarkivet fandt jeg mit kildemateriale i arkivet, og jeg havde det privilegium at kunne arbejde med materialet ved mit eget skrivebord på arkivet. I de perioder, hvor jeg arbejdede med manuskripter og ikke direkte med arkivalier, sad jeg ofte derhjemme, hvor jeg ikke blev forstyrret af kollegernes løbende arkivsnak. Rigdommen af oplysninger og indsigt i de enkelte arkivæsker kunne selvfølgelig på ingen måde afspejles i arkivets registreringssystemer. Det er altid en fest at fordybe sig i indholdet i en ny arkivæske og mærke fortidens aktører tale fra deres efterladte papirer.

---

³ 2009: [Samfundsplanlægning i 1950'erne : Tradition eller tilløb?](#) / Hansen, Else (Redaktør); Jespersen, Leon (Redaktør). København : Museum Tusulanum, 592 s.

⁴ 2017: [Professorer, studenter og polit.er. Om velfærdsstatens universitetspolitik 1950-1975](#). Kbh. : Museum Tusulanum, 436 s.

Bevaring og kassation. Store indgreb med ringe dokumentation

I Bevarings- og Kassationsafdelingen blev det i første omgang min opgave at deltage i indsamling af papirarkivalier fra statslige myndigheder. I 1980'erne var der ikke blevet afleveret særligt meget til Rigsarkivet. Der blev strammet meget op på det område i 1990'erne med en ny arkivlov og en ny rigsarkivar, Johan Peter Noack, i spidsen. Nu skulle afleveringsefterslæbet indhentes. Rigsarkivet fik nye muligheder for at pålægge de statslige myndigheder at aflevere arkivalier og i det hele taget at samarbejde med Rigsarkivet. Samtidig påtog Rigsarkivet sig ansvaret for kun at bevare det relevante – og at det øvrige blev kasseret.

Min nye chef Jan Kanstrup havde sammen med August Eriksen opbygget Bevarings- og Kassationsafdelingen fra midten af 1990'erne. Jan Kanstrup omtalte selv de to som "bøller" i arkivverdenen, og det var de også i manges øjne. De lavede respekt- og frygtindgydende beregninger af "kassationsprocenter", som kom over 80 %, ikke mindst fordi de selvfølgelig også regnede det med, som løbende landede i kontorernes papirkurve, eller som lå i kopi rundt omkring. Det var en helt ny måde at se arkivernes opgave på. At fokusere på kassation fremfor at sørge for bevaring og tilgængeliggørelse. Det blev mange gange understreget, at kassation netop er forudsætningen for bevaring og for udsondring af det, som har historisk værdi. De omfattende kassationer må betragtes som store indgreb i arkivalierne.

Da jeg kom til afdelingen i 2001, var procedurer for kassation og for aflevering af papirarkivalier for længst indarbejdet i de daglige rutiner. Som ny i afdelingen undrede det mig, at den konkrete vurdering af, hvad der skulle bevares og kasseres, tilsyneladende ikke havde et fast grundlag. Det blev afgjort fra sag til sag, og var i høj grad afhængigt af den enkelte arkivars egne vurderinger, som dog blev efterprøvet ved en forelæggelse for Jan Kanstrup, der traf den endelige afgørelse. Disse afgørelser blev fastholdt i bevarings- og kassationsbestemmelser, som efter Ombudsmandens påbud blev offentliggjort på Statens Arkivers hjemmeside. De gjorde detaljeret rede for, hvad der skulle afleveres fra hver enkelt statslig myndighed, men indeholdt desværre ikke begrundelserne for hverken bevaring eller kassation. Baggrunden for bevaring og kassation blev således ikke offentligt dokumenteret, og kunne dermed heller ikke blive genstand for offentlig diskussion.

Allerede mens jeg var i Publikumsafdelingen, havde jeg deltaget i første del af den arkivar-uddannelse, som blev gennemført i 2000-2001 for alle nyansatte arkivarer i Statens Arkiver. Uddannelsen bestod dels af en række forelæsnings om arkivmæssige og forvaltningsmæssige emner af såvel interne som eksterne oplægsholdere, dels af en skriftlig opgave om et selvvalgt emne inden for arkivverdenen.

Her valgte jeg – i forlængelse af min undren over baggrunden for den omfattende kassation – at lave en historisk analyse af Rigsarkivets kassationspolitik.⁵ Et stort spørgsmål rettede sig mod den hårdhændede kassation af personsager af enhver art, også personalesager. Her måtte kun bevares sager for personer, som var født den 1. i en måned, hvilket betød, at kun 3% af disse sager blev bevaret. Det blev forsvaret med, at de 3% var tilstrækkeligt til en repræsentativ stikprøve, og at det ikke var Statens Arkivers opgave at indsamle oplysninger om enkelte personer.

---

⁵ 2006: Principper for bevaring og kassation. I: *At vogte kulturarven eller at slette alle spor. Om arbejdet med den danske kulturarv*, bd.1, Arkivforeningen. 2006. Side 49-74.

Den vurdering fik i 2020 sit endelige grundstød, da folketinget 10.12.2020 vedtog en ændring til arkivloven, som skal sikre enhver adgang til netop sine egne sager. Under folketingets behandling blev det påpeget og beklaget, at meget materiale allerede er kasseret.⁶

Et andet spørgsmål, som optog mig meget dengang, var det manglende samlede grundlag for vores bevaringsvurderinger. Jeg fandt det besynderligt, at der ikke fandtes en overordnet og offentlig tilgængelig ramme for bevaring og kassation.

Bevarings- og Kassationsafdelingens sektion for papirarkivalier holdt til i Østre Pavillon, som ligger skønt, lige ud til Bibliotekshaven. Her mødte jeg min nye kontorkammerat, Asger Svane-Knudsen. Asger og jeg fortsatte med at dele kontor gennem resten af min tid i Rigsarkivet. Det fællesskab var jeg meget glad for gennem alle årene.

En afleveringssag startede typisk med besøg i kældre og på lofter, hvor jeg så på arkivalierne. Fortegning af arkivalierne skete i samarbejde med myndighederne, og et vigtigt element var at finde den orden, efter hvilken arkivalierne var sorteret. Alfabetisk, i nummerorden, efter fødselsdato – eller i sindrigt konstruerede journalnummersystemer, som der var mange forskellige af. Når der var overblik over, hvilke arkivalier der fandtes i netop denne kælder eller loft, skulle de bevaringsvurderes. Det skulle bestemmes, hvilke arkivalier der skulle afleveres til Statens Arkiver, og hvilke der skulle kasseres. Når det var på plads, lavede jeg en oversigt over de arkivalier, som skulle afleveres med angivelse af arkivskaber, yderdatoer og sorteringsorden. Myndighederne stod for at pakke arkivalierne ned i arkivæsker, og derefter skulle jeg gennemgå afleveringsfortegnelserne for at sikre, at alle de rette arkivalier blev afleveret, og at de var korrekt registreret.

Som arkivar i Bevarings- og Kassationsafdelingens sektion for papirarkivalier oplevede jeg, at arkivalier fandtes i myndighedernes kældre og på deres lofter. Arkivalierne var typisk skabt i 1970'erne og 1980'erne, og havde ofte stået på disse hylder lige siden. Rengøring var ikke i top i sådanne lokaler, og man skulle ikke have sit bedste tøj på, når man skulle på arkivbesøg. Til gengæld var det ofte rigtig sjovt at se arkivalierne så at sige i "rå form" på myndighedernes hylder. Andre gange var det knapt så sjovt, hvis opbevaringsforholdene ikke var gode. Så kunne arkivalierne være i en dårlig forfatning. Det var arkivarens opgave at skabe et overblik over arkivalierne og at udpege hvilke der skulle bevares i arkiv.

Digitale arkivalier. Arkiv handler ikke om fortid, men om fremtid

Siden 1970'erne var der opbygget en stærk afdeling for aflevering og bevaring af elektroniske arkivalier i Rigsarkivet. Der var udviklet et fast princip for arkivering med systemuafhængige arkiveringsversioner, et princip som stadig står uanfægtet. I mange år foregik arbejdet med henholdsvis elektroniske arkivalier og papirarkivalier i helt adskilte faglige miljøer, men fra midten af 00'erne blev de to områder i stigende grad integreret. Den samme myndighed havde både elektroniske arkivalier og papirarkivalier, og det burde være den samme arkivar, som behandlede begge typer arkivalier fra den enkelte myndighed. Jeg skulle altså også indsamle digitale arkivalier og mødte her nye udfordringer med bevaringsvurdering og kontakt til arkivskaber og leverandør ved aflevering af elektroniske arkivalier.

Som et skridt på vejen mod et mere samlet blik på papirarkivalier og digitale arkivalier foreslog jeg i 2005 et forskningsprojekt om sammenhængen mellem de to typer arkivalier. Sammen med mine kolleger Asbjørn Romvig Thomsen, Mette Hall-Andersen og Asger Svane-Knudsen blev projektet realiseret. Vi undersøgte, hvilke forandringer der var sket i administrationen i forbindelse med overgang fra registrering på papir til

---

⁶ <https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/l18/index.htm>

elektronisk registrering. Det viste sig, at elektronisk registrering på flere områder havde givet mulighed for at realisere gamle ønsker om overskuelighed og muligheder for analyse, heraf bogens navn: *Ny viden – gamle ideer*.⁷ Jeg fik mulighed for at præsentere vores resultater flere gange i de næste år, blandt andet på Nordiske Arkivdage i Uppsala i 2006 og ved International Conference of the History of Records and Archives (I-CHORAS) i London i 2010.⁸

De mere tekniske dele af afleveringen var allerede fastlagt i de procedurer, som vi arkivarer skulle følge, så på trods af det nye elektroniske format oplevede jeg det egentlig ikke som så vanskeligt, som man kunne frygte. De tekniske udfordringer blev selvfølgelig lettet meget af, at arkivarerne aldrig så de afleverede arkivalier. De gik fra arkivskaber til leverandør og derfra direkte til Rigsarkivets testværksted og videre til bevaringslageret.

Der var store forskelle mellem, hvordan vi som arkivarer arbejdede med papirarkivalier og med digitale arkivalier. Til forskel fra papirarkivalierne skulle de digitale arkivalier "dokumenteres", idet arkivaliernes data blev suppleret med dokumentation af deres tekniske opbygning og af den administrative brug. For papirarkivalierne findes der ikke et tilsvarende krav om dokumentation, dels fordi papirarkivalierne kan bestå af flere arkivserier, som er indbyrdes forbundet, f.eks. journalplan, register/registre og journalsager, mens det er samlet i en "pakke" for elektroniske arkivalier, dels fordi arkivarens opdagelser om brugen af arkivalierne kunne indskrives i bemærkninger i registreringerne, i højere grad i de ældre papirbaserede registreringer end i Daisy, det elektroniske registreringssystem, som blev indført omkring 2000. Måske kunne mange papirarkiver dog også være tilført betydningsfulde oplysninger gennem en tilsvarende dokumentation.

For de digitale arkivalier kunne den indsamlede dokumentation bestå af mange dokumenter, som til min undren blev tilføjet arkiveringsversionerne uden nogen form for opmærkning. Alle dokumenter lå hultertilbulter i kontekstdokumentationen, og det kunne derfor blive vanskeligt her at finde oplysninger om de elektroniske arkivalier. I forbindelse med udarbejdelsen af bekendtgørelse 1007 i sidste del af 00'erne fik jeg den opgave at udvikle en opmærkning af kontekst-dokumenter til arkiveringsversioner. Mine forslag blev med få ændringer optaget i bekendtgørelsen, og de er med et par tilføjelser også blevet overført til bekendtgørelse 128 i 2020.⁹

En anden forskel var bevaringsvurderingen. Når papirarkivalier skulle bevaringsvurderes, skulle arkivaren som nævnt først skaffe sig et overblik over, hvad der fandtes hos den enkelte myndighed, og dernæst udvælge det, som var bevaringsværdigt. Det kunne være hele arkivserier (som kunne være ganske små), men det kunne også være udvalgte dele af et større journalsystem. Udvælgelsen skete på grundlag af, hvad der nu en gang var skabt hos denne myndighed, oftest for flere årtier siden, og udvælgelsen skete blandt det materiale, som vi så i arkivskabers kældre og lofter.

For digitale arkivalier var det helt anderledes. Bevaringsvurderingen skulle nemlig ske, før det pågældende it-system blev taget i brug, og dermed før arkivalierne var skabt. Desuden var det almindeligt antaget, at

---

⁷ 2006: *Ny viden – gamle ideer. Elektroniske registres indførelse i centraladministrationen*. Else Hansen, Mette Hall-Andersen, Asbjørn Romvig Thomsen og Asger Svane-Knudsen. 272 sider. Syddansk Universitetsforlag.

⁸ 2006: Elektroniske registres indførelse i den danske centraladministration. I: *Arkiv, Samhälle och Forskning* 2006:2. 2011: Introduction of Electronic Registration in Danish Central Government Administration. I: *Journal of the Society of Archivists*, vol. 32, number 1. April 2011.

⁹ 2007: [Arkivskabte beskrivelser og administrationshistorisk dokumentation af elektroniske arkivalier](#).

Tilgængeliggørelsesprojektet, delprojekt 12. Rigsarkivet. Maj 2007.

Bekendtgørelse 1007 af 20.8.2010 om arkiveringsversioner. Bekendtgørelse 128 af 12.2.2020 om arkiveringsversioner.

det ville være meget dyrt at udskille enkelte oplysninger fra et it-system. Derfor var det "alt eller intet", enten skulle systemet bevares i sin helhed – eller alt skulle kasseres. Dermed blev 00'ernes heftige diskussion om bevaring af personoplysninger uaktuel. Der var ikke behov for at kassere visse personoplysninger i de digitale arkivalier, og f.eks. kun gemme oplysninger om personer født den 1. i måneden. Det er en diskussion, som hører til papirarkivalier.

Det betød, at arkivarernes interesse for forvaltningen blev alvorligt ændret. Når det drejede sig om papirarkivalier, var et grundigt kendskab til forvaltningshistorie en forudsætning for at forstå, hvad arkivalierne kunne dokumentere. Hvad havde været den pågældende myndigheds opgave(r), da arkivalierne blev skabt? Hvordan havde myndigheden været placeret i forhold til andre myndigheder? Hvordan havde myndigheden været organiseret internt? Der kunne være sket meget med organisation og opgaver på 20-30 år, så det kunne være vanskeligt at udrede forholdene ved arkivaliernes skabelse.

Når det drejer sig om digitale arkivalier, er arkivarens blik derimod rettet mod fremtiden. Hvordan vil dette it-system blive brugt af forvaltningen? Og vil arkivbrugere i fremtiden kunne anvende data? Samtidig blev det nu et anliggende også for arkivet at kende til myndighedernes interne brug af de digitale systemer. Myndighedens konkrete Records Management blev et vigtigt område for arkivarer. Bliver de digitale systemer faktisk brugt som tiltænkt, bliver systemerne brugt konsekvent – eller var der undtagelser og dermed arkivmateriale, som ikke fandtes i de elektroniske systemer som planlagt? Det var abstrakte spørgsmål, som pludselig blev meget konkrete, da Cavlingpris-vinderen Jesper Tynell i en serie radiodokumentarudsendelser på P1 i 2009 viste, hvordan sletning af dokumenter fra Beskæftigelsesministeriets journalsystem var et af de midler, der blev brugt til at fremstille netop den version historien om kontanthjælp og krav om arbejde, som ministeren ønskede fremmet.¹⁰ For mig som arkivar stod spørgsmålet om kvaliteten af de arkivalier, som vi indsamlede, ubesvaret tilbage.

I bevaringsvurderingen lagde vi ligesom ved papirarkivalier vægt på at finde de arkivalier, som vil få "historisk værdi" – et centralt begreb, som det er yderst vanskeligt at definere. Vil eftertidens spørgsmål til vores tid kunne besvares med det materiale, der i dag indsamles til arkiverne? Det spørgsmål kan ikke besvares med sikkerhed. Jeg har været tiltrukket af en lidt anden vinkel på det, nemlig at vi i arkiverne skal bestræbe os på at dokumentere vores samtid så fyldestgørende som muligt ved at dokumentere de spørgsmål, som er vigtige i samtiden.

Rigsarkivet har bemyndigelsen til at udstede bekendtgørelser, der er gældende for andre myndigheder og for landets regioner og kommuner. Som nævnt var jeg med til at udarbejde et hjørne af bekendtgørelse 1007 om arkiveringsversioners udformning. Jeg var også med til at udarbejde en bekendtgørelse om bevaring af materiale fra uddannelsesinstitutioner, hvor vi etablerede et overblik og tilstræbte konsekvent bevaring på tværs af uddannelsesinstitutioner.¹¹ Senere deltog jeg også i arbejdet med at forberede en bekendtgørelse om bevaring af forskningsdata fra bl.a. universiteterne. Vi startede med at fastslå, at der i arkivloven er hjemmel til at forlange forskningsdata med historisk værdi bevaret, så her ville en bekendtgørelse altså ikke tilføje noget nyt. Jeg foreslog – forgæves – at vi derefter skulle undersøge, hvilke forskningsdata, der blev skabt i forskellige forskningsmiljøer. Det ville være det sædvanlige og fagligt forsvarlige forarbejde til at udarbejde principper for bevaring og kassation, men mine chefer mente ikke, der var ressourcer til sådanne undersøgelser, heller ikke i begrænset omfang. Vi forsøgte at opstille nogle principper, som blev

---

¹⁰ Henning Tjørnehøj: Hvorfor er Claus Hjort stadig minister? I: *Politiken* 17.2.2010. Dokumenterne flød mellem SFI og beskæftigelsesministerens chefer. Indslag bragt i Orientering på P1 d. 15. maj 2009.

¹¹ Bekendtgørelse 343 af 6.5.2008 om bevaring og kassation af arkivalier fra uddannelsesinstitutionerne.

udsat for megen kritik af en lille følgegruppe fra universiteterne. Derefter stod arbejdet stille, indtil jeg forlod Rigsarkivet. Hvad der efterfølgende er sket med behandlingen af forskningsdata, ved jeg ikke noget om.

Efter en kort periode, hvor jeg havde ene-kontor i den lille bitte pavillon, genoptog Asger og jeg vores gode kontorfællesskab i Vestre Pavillon. I 2009 blev hele afdelingen flyttet til kontorlokaler i tilknytning til det nye magasin på Kalvebod Brygge. I selve flytteprocessen fik vi som medarbejdere ikke nogen nævneværdig indflydelse på arbejdsforhold og indretning i de nye lokaler. Det blev en dårlig start, som det tog lang tid at komme overens med. Men efterhånden blev også kontorerne på Kalvebod Brygge til hverdag, og Asger og jeg fik det mingeleret, så vi igen delte kontor. Sjovt nok kom jeg dog til at afslutte min tid i Rigsarkivet på den plads, hvor jeg var begyndt 18 år tidligere, nemlig i Gallerisalen i Rigsarkivets bygninger på Slotsholmen, idet jeg i den sidste tid var frikøbt til et forskningsprojekt og derfor fik anvist plads i Gallerisalen.

Kirsten Villadsen Kristmar var arkivchef og senere vicedirektør for Bevarings- og Kassationsafdelingen i alle årene. Kirsten er en indsigtfuld leder, der kender mange små kroge af arkivernes verden. Derfor var det altid en fornøjelse at tale med hende om arkivmæssige forhold, hvor hun dygtigt kunne sætte mange spørgsmål i perspektiv. Efterhånden blev organisationen ændret lidt, og der blev indført teams i indsamlingsarbejdet. Mette Hall-Andersen blev min teamleder, og efterhånden også den, som jeg havde mus-samtaler med. Mette videreførte i det store og hele Kirstens ledelsesstil, og hendes egne erfaringer som digitalarkivar prægede naturligvis vores samtaler om de konkrete opgaver på en positiv måde.

Som arkivar, der i Rigsarkivet indsamler digitale arkivalier, oplevede jeg, at arkivalier findes på de statslige myndigheders servere. Jeg så aldrig data fra de digitale arkivalier, hverken hos myndighederne eller på arkivet. Derimod blev der i afdelingen udviklet detaljerede metoder til at spørge ind til arkivaliernes indhold, så vi på grundlag af oplysninger fra arkivskaber og leverandør fik et godt indblik i arkivaliernes indhold. På det grundlag traf vi afgørelser om bevaring eller kassation af arkivalier, som endnu ikke var skabt, og om udformning af arkiveringsversioner ved aflevering til arkiv.

Arkivforeningen

Til Arkivforeningens bestyrelse rekrutteres oftest de senest ansatte arkivarer. De ældre arkivarer har enten allerede været med i bestyrelsen, eller de har gjort deres stilling op og besluttet, at de ikke vil være med. Således blev også jeg medlem af Arkivforeningens bestyrelse i 2001, kort tid efter jeg var kommet til Bevarings- og Kassationsafdelingens sektion for papirarkivalier. I 2007 gik jeg ud af bestyrelsen. Jeg oplevede bestyrelsen som et spændende forum, hvor det var muligt at tage arkivfaglige emner op til mere fri behandling end i det daglige arbejde. Her mødte jeg arkivarer fra de kommunale arkiver, som stod med andre problemstillinger og andre vilkår i det daglige arbejde. Jeg fik hurtigt stor respekt for Helga Mohr, som var digitalarkivar i Frederiksberg Kommune. Vi var gode venner frem til hendes alt for tidlige død i 2019, og efter min ansættelse i Københavns Stadsarkiv blev vi endda også kolleger. I Arkivforeningens bestyrelse havde jeg også glæde af at samarbejde med Elisabeth Bloch fra Københavns Stadsarkiv; hun blev senere min chef. Lise Qwist Nielsen var jeg dengang kollega med på Rigsarkivet, og vi blev senere kolleger igen på Københavns Stadsarkiv. Christian Larsen var ligeledes min kollega på Rigsarkivet, og senere blev han en vigtig kontaktperson for mig, da jeg blev kommunal digitalarkivar. Også Charlotte Voss mødte jeg første gang i Arkivforeningens bestyrelse, og senere i hendes rolle som formand for Organisationen Danske Arkiver. Der var mange andre medlemmer af Arkivforeningens bestyrelse, hvor alle lagde stort engagement (og mange timer) i arbejdet med aftenforedrag, heldagsseminarer og udgivelser i de år. Her har jeg blot nævnt dem, som jeg senere mødte igen på Københavns Stadsarkiv.

Der blev både arrangeret flere aftenforedrag i hver sæson, og der blev hvert år afholdt heldagsseminarer om emner, som vi i bestyrelsen fandt, var underbelyste i arkiververdenen. Her blev det således diskuteret, da Rigsarkivet i 2002 besluttede ikke at fastholde et krav om et sagsbegreb i myndighedernes arkivdannelse, et seminar handlede om arkivformidling og arkivernes muligheder for deltagelse heri, et seminar i 2004 handlede om tilgængeliggørelse af elektroniske arkivalier med oplæg fra Danmark, Norge og Sverige, seminaret i 2005 havde ligeledes nordiske oplægsholdere og handlede om bevaring og kassation af kommunale arkivalier. Det var et stort arbejde at arrangere disse heldagsseminarer, et arbejde som principielt skete i fritiden, men i bestyrelsen var vi meget opmuntrede af den store tilslutning til seminarerne, hvor der hvert år var mellem 80 og 120 deltagere. Det skabte en særlig kraft i bestyrelsesarbejdet, at der var enighed om kvaliteten i arrangementerne.

I Arkivforeningens bestyrelse fandt vi, at der manglede litteratur om arkivemner. Vi besluttede at samle en antologi om bevarings- og ikke mindst kassationspolitikken i Rigsarkivet, som vi af flere grunde var meget kritiske overfor. Vores første og mest væsentlige indvending var, at den omfattende kassation af personsager betød, at eftertiden ville komme til at mangle væsentlig dokumentation af vores samtid. Personsager ville nemlig ikke blot blive til gavn for slægtsforskere, - et formål som ikke havde høj status på det tidspunkt, men i høj grad også for bredere forskningsemner. Derfor samlede vi en række indlæg, der var kritiske overfor, at der blev kasseret så meget. Samtidig blev kassationsspørgsmålet rejst i en kritisk artikelserie i Kristeligt Dagblad, og det lykkedes at få gjort medlemmer af Folketingets Kulturudvalg interesserede i spørgsmålet. Så interesserede, at Rigsarkivet i 2005 måtte lave en skriftlig redegørelse for sine kriterier for bevaring og kassation. Det var første gang det skete, efter ca. 10 års intensiv udfoldelse af den kassationspolitik, der var blevet introduceret midt i 1990'erne. Redegørelsen var udmærket, men også meget kortfattet. På trods af at den naturligvis afspejler forholdene i 2005, hvor digital forvaltning endnu kunne siges at være i en startfase (og problematikker om papirarkivalier derfor stadig var aktuelle), står den stadig som det gældende grundlag for bevaring og kassation.¹²

I Arkivforeningen fulgte vi op med endnu en antologi, som dels indeholdt denne redegørelse, dels bidrag, som belyste andre sider af arkivernes forhold, ikke mindst det vanskelige forhold mellem Rigsarkivet og kommunernes arkiver.¹³

Det var min oplevelse, at Arkivforeningen dengang var det eneste arkivfaglige forum i Danmark. Altså det eneste sted, hvor arkivfaglige forhold kunne diskuteres mellem arkivarer fra flere arkiver, vel at mærke med fokus på faglige hensyn. Rigsarkivet fremlægger jo også arkivmæssige overvejelser om forskellige forhold, men på baggrund af Rigsarkivets position som arkivområdets myndighed, direkte under Kulturministeriet, må Rigsarkivets udmeldinger altid blive politisk farvede og omhyggeligt ligge inden for de fastsatte organisatoriske og ressourcemæssige rammer. De skal i sidste ende godkendes af Rigsarkivaren, som står til ansvar overfor Kulturministeriet. Indenfor myndighedens rammer er der således ikke plads til "vilde" ideer eller blot kritisk diskussion.

---

¹² Redegørelse om bevaring og kassation af offentlige arkivalier og om Statens Arkivers virke i forbindelse hermed. Statens Arkiver. 14. nov. 2005. Redegørelsen findes stadig på Rigsarkivets hjemmeside: <https://www.sa.dk/wp-content/uploads/2014/10/Redegoerelse-bevaring-og-kassation-offentlige-arkivalier.pdf>. Den findes også i en trykt version her: *At vogte kulturarven eller at slette alle spor. Om arbejdet med den danske bevaringsstrategi*, bd. 2. Arkivforeningen. 2006. side 17-28.

¹³ *At vogte kulturarven eller at slette alle spor. Om arbejdet med den danske kulturarv*, bd.1 og 2, red. af Elisabeth Bloch og Christian Larsen. Arkivforeningen. 2006.

De arkivfaglige diskussioner – og dermed udvikling af arkivfaglige argumenter, har naturligvis trange kår, når de primært skal foregå i Arkivforeningen, som ledes af de senest ansatte arkivarer.

I 00'erne blev forskning i arkivmæssige spørgsmål ikke fremmet. Arkivloven fastsætter, at forskning er en af Rigsarkivets opgaver, og jeg havde jo også forskningskolleger. Men, vores opgave blev defineret som forskning i Rigsarkivets samlinger, ikke forskning om arkivmæssige spørgsmål. Da der i 2004 blev oprettet en Kulturarvens Forskerskole, valgte Rigsarkivet da også at stå uden for denne. Den manglende forskning i arkivmæssige forhold var selvfølgelig med til at understrege, at udvikling af arkivmæssige spørgsmål skulle ske i de politisk definerede organisationer med Rigsarkivet i spidsen.

Senere tog Aalborg Universitet initiativ til såvel en masteruddannelse (MIR) som en kandidatuddannelse i arkivering og records management. Det er et spændende initiativ, og jeg havde et par gange den fornøjelse at holde oplæg for de studerende på MIR. Jeg har dog ikke oplevet, at disse uddannelsesinitiativer har formået (og måske heller ikke tilstræbt at blive) en fornyende og inspirerende kraft i de arkivfaglige diskussioner uden for uddannelsesmiljøet.

Hvad er det vi bevarer? Rigsarkivets konferencer

Efter min mening er det vigtigt, at der i offentligheden findes en forståelse for, at arkiver er vigtige samfundsinstitutioner, der fungerer som samfundets "hukommelse" og dermed sikrer enhver mulighed for at (gen)skabe historien om det, som man finder væsentligt. Tilsvarende er det vigtigt, at arkiverne er åbne overfor omverdenen. Hvad sker der derude? Hvad er det, som skal dokumenteres netop fra denne tid? Hvordan sikrer arkiverne, at netop den rette dokumentation indsamles? Forvaltningens digitalisering betød, at den tidsmæssige forskydning mellem arkivaliernes skabelse og aflevering til arkiv blev væsentligt mindre – og dermed at arkiverne potentielt fik mulighed for at påvirke selve arkivskabelsesprocessen.

På baggrund af denne forståelse af arkivernes placering i samfundet begyndte jeg forsigtigt at foreslå, at forskellige eksperter udefra kunne holde oplæg om bl.a. forhold i forvaltningen for mig og mine kolleger. Blandt andet inviterede vi i 2010 mediejurist Oluf Jørgensen fra Danmarks Medie- og Journalisthøjskole og Jon Andersen fra Folketingets Ombudsmand til at fortælle om arbejdet med Offentlighedskommissionens betænkning.

Der var også interesse udenfor afdelingen for at deltage i disse arrangementer, og i 2012 blev den første konference afholdt i DGI-Byen. I de efterfølgende år var konferencernes deltagertal støt stigende. Jeg lagde vægt på at invitere forskere, der havde noget at sige om forvaltning og arkivskabelse. Det var spændende at høre om forskningsresultater så tæt på vores område – når der nu ikke var nogen forskning i arkivspørgsmål at trække på. Måske har konferencerne også givet oplægsholderne et indtryk af, at arkivernes virksomhed kunne være interessant for deres område.

Gennem flere år var det at arrangere konferencerne nok den mest spændende del af mit arbejde. Jeg brugte det som anledning til selv at følge med i forskning og offentlig diskussion om alle aspekter af forvaltningens arkivdannelse. Efterhånden skiftede konferencernes fokus dog fra det forskningsorienterede til en mere praksisorienteret retning, hvor mange oplæg drejede som om tilgrænsende myndigheders påvirkning på arkivområdet, f.eks. har Rigsrevisoren holdt oplæg, eller oplæggene kunne være en præsentation af, hvordan en myndighed havde organiseret kvalitetssikring af sagsdannelsen. Konferencerne var en stor satsning fra Rigsarkivets side, og derfor blev programmets udformning i stigende grad genstand for ledelsesmæssig opmærksomhed.

Konferencerne var i høj grad "begivenheder", hvor deltagernes udbytte netop var den fysiske deltagelse. Efterfølgende blev oplægsholderens dias-præsentationer lagt op på Rigsarkivets hjemmeside, men de blev ikke samlet i konference-rapporter. Konferencerne skulle især bidrage til fortsat diskussion om arkivmæssige forhold, men kom altså ikke til at bidrage til den sparsomme danske arkivlitteratur.

Da Arkivforeningen i 2016 indkaldte forslag til fejring af foreningens 100-års jubilæum i 2017, foreslog jeg sammen med Elisabeth Bloch og Lise Qwist Nielsen, at foreningen skulle udgive endnu en antologi om et arkivfagligt emne, nemlig om ESDH-systemer og god forvaltningsskik. Arkivforeningens bestyrelse besluttede at realisere vores forslag. Elisabeth, Lise og jeg havde også – sammen med flere andre – arbejdet sammen om Arkivforeningens heldagsseminarer i 00'erne og om udgivelse af den røde og grønne bog i 2005 og 2006.

Vores væsentligste ærinde var det samme som 10 år tidligere, nemlig at diskutere hvordan arkiverne kan sikre den bedst mulige dokumentation af nutiden. Nu var de fleste papirarkivalier afleveret, og de problematikker, der knyttede sig til papirarkivalier, var dermed blevet uaktuelle. I 2016 mente vi, at det var tiltrængt at belyse, hvordan selve arkivdannelsen kunne stå i vejen for en tilstrækkelig dokumentation af nutiden. Digitaliseringen betyder nemlig, at forvaltningernes sagsbehandlere nu kunne gemme dokumenter og andre data på flere forskellige måder. I antologien fokuserede vi på journalsystemerne, ESDH-systemerne, som på den ene side var det officielle sted at gemme data, men som på den anden side havde mange konkurrenter i det daglige arbejde, ikke mindst e-mail-systemer og interne drev. ESDH-systemerne bliver gemt i arkiverne, men hvad med resten, spurgte vi. Og hvorfor anvendes ESDH-systemerne ikke altid i fuld udstrækning efter hensigten? Vi fik mange gode bidrag til antologien, men det lykkedes ikke denne gang at skabe en offentlig debat om emnet.¹⁴

Arkivar på en ny måde: Københavns Stadsarkiv

I efteråret 2017 var jeg frikøbt til et mindre forskningsprojekt om indførelse af adgangs begrænsning i 1977 ved universiteterne.¹⁵ Under frikøbet besluttede jeg at søge en opslået stilling som digital arkivar i Københavns Stadsarkiv, fordi jeg efter 18 år i Rigsarkivet – og efter endelig i 2017 at have fået udgivet min bog dansk universitetspolitik – gerne ville nå at arbejde på et andet arkiv, inden jeg skulle pensioneres. Selv om jeg havde haft forskellige opgaver i Rigsarkivet, var det jo altid inden for den samme ramme og den samme logik. Det så jeg nu en mulighed for at få udfordret. Ligesom langt de fleste af mine kolleger har jeg ingen formel arkivaruddannelse, men er "uddannet" gennem sidemandsoplæring og de løbende projekter og diskussioner med chefer, kolleger – og for mit vedkommende også i Arkivforeningen. Nu så jeg muligheden for at få udvidet dette fokus. Derfor blev jeg meget glad, da jeg fik tilbudt stillingen, som jeg tiltrådte 1.2.2018. Mit ønske om bredere arkivmæssig horisont blev opfyldt fra første dag.

Opgaverne var nemlig noget anderledes end i Rigsarkivet. Og selve rammerne for arkivets arbejde er også forskellige. Som digitalarkivar i Københavns Stadsarkiv var det min opgave at indsamle, teste og tilgængeliggøre de digitale arkivalier. Mere om det lidt senere.

Bevaringsvurdering af de kommunale arkivalier sker i Rigsarkivet, der med adskillige års mellemrum udsteder bekendtgørelser, som fastsætter, hvad kommunerne skal bevare og kassere. I de kommunale arkiver

---

¹⁴ 2017: *Dokumentation i en digital tid – ESDH, arkiver og god forvaltningsskik*. Udgivet af [Arkivforeningen](#). Red. af Else Hansen, Peter Damgaard, Elisabeth Bloch og Lise Qwist Nielsen.

¹⁵ 2018: Planlægningens (oversete) årti. Argumenter for adgangs begrænsning i 1970'erne. I: *Historisk Tidsskrift*, bind 118 Hæfte 1.

træder fortolkningen af Rigsarkivets bestemmelser i stedet for en egentlig vurdering af, hvordan arkiverne bedst dokumenterer samtiden for eftertiden. Bevaringsvurdering havde været en vigtig del af mit arbejde i Rigsarkivet, og det var herigennem, at jeg især fik fornemmelsen af at sikre eftertiden en god dokumentation af vores tid. Gennem bevaringsvurdering fik jeg føling med – og holdning til – hvilken dokumentation, der var bevaringsværdig. Denne del af arkivarbejdet udføres ikke i de kommunale arkiver.

Set i det perspektiv fremstår de kommunale arkiver som afmægtige, uden nogen afgørende indflydelse på, hvad der bevares og kasseres, og derfor potentielt også uden interesse for dette. I Københavns Kommune fastsætter kommunens statut desuden, at arkivansvaret ikke ligger i arkivet, men i Økonomiforvaltningen. Det betyder, at arkivet heller ikke har ansvar for – og dermed heller ikke rigtigt nogen indflydelse på – selve arkivdannelsen. Dog får de kommunale arkiver en meget stærk position som den institution, der kender mest til den enkelte kommunes historiske dokumentation, og det ofte i mange detaljer, også gennem samarbejde med lokalarkiver i de enkelte kommuner.

Selve indsamlingen af digitale arkivalier sker på stort set samme måde i Rigsarkivet og i Københavns Stadsarkiv med kontakt til arkivskaber og leverandør, udformning af specifikationer til arkiveringsversionen og arbejdet med at opstille en tidsplan – og at søge den overholdt eller revideret, som afleveringsforløbet nu udvikler sig.

I Rigsarkivet gav arkivaren slip på arkiveringsversionen, når den blev afleveret. Test, bevaring og tilgængeliggørelse foregik i en anden afdeling, som jeg aldrig lærte nærmere at kende. I Københavns Stadsarkiv ligger arkivarens væsentligste indsats faktisk efter afleveringen, idet test og tilgængeliggørelse udføres af digitalarkivarerne.

Som digitalarkivar i Rigsarkivet så jeg aldrig arkivalierne; jeg så aldrig de data, som vi havde besluttet at gemme for eftertiden. Det kom jeg til i Københavns Stadsarkiv, hvor arkivalierne i test- og tilgængeliggørelsesprocessen i alle detaljer rykkede helt ind på mit skrivebord gennem det ”sorte net”. Det er virkelig spændende selv at se data og derigennem få en detaljeret viden om arkiveringsversionernes indhold. Det giver et meget konkret indblik i, hvilke data der gemmes i arkiverne, og hvordan (eller hvorvidt) de udvalgte data faktisk dokumenterer det, som vi har antaget, de vil dokumentere. Udvælgelse af tabeller er en del af afleveringsforberedelsen både på Rigsarkivet og på stadsarkivet, men først under testen viser det sig, om de udvalgte data/tabeller faktisk belyser de forhold, som arkivaren ønsker belyst.

I testforløbet undersøger man desuden arkiveringsversionens mere tekniske opbygning; således har jeg flere gange overværet virkeligt passionerede diskussioner om f.eks. datatyper mellem mine kolleger. Det var spørgsmål, som jeg aldrig har mødt på Rigsarkivet, men som også understreger, at de kommunale arkivers fokusområde snarere er arkivaliernes form end deres indhold. Det var en spændende verden, der udfoldede sig for mig med introduktion til en række nye værktøjer og spørgsmål. Jeg kan ikke gøre rede for, hvordan stadsarkivets test af arkiveringsversioner adskiller sig fra Rigsarkivets test, som jeg jo aldrig fik indblik i.

Endnu mere spændende var det, at tilgængeliggørelse i stadsarkivet betragtes som en del af testen. Det vil sige, at en arkiveringsversion først kan godkendes, når arkivskaberen har haft lejlighed til at teste, om arkiveringsversionens data svarer til data i driftsversionen – eller om der kan være sket fejl i produktionen af arkiveringsversionen, som betyder, at væsentlige oplysninger eller dokumenter ikke er medtaget eller ikke kan genfindes. Det er en spændende proces, hvor arkivalierne bliver helt nærværende for både arkivskaber og arkivar.

Københavns Kommune har sammen med en lang række andre kommuner sit eget registreringssystem, Starbas, som er en pendant til Rigsarkivets Daisy. Starbas udmærker sig dog ved faktisk at anvende de kategorier til opmærkning af kontekstdokumentation, som jeg i sin tid var med til at udvikle i Rigsarkivet. Det gør Daisy ikke.

Som digitalarkivar fik jeg dels ansvaret for stadsarkivets kontakt til flere forvaltninger i Københavns Kommune, dels blev jeg konsulent for nogle af de kommuner, som har tilsluttet sig arkivnetværket NEA. Som NEA-konsulent fik jeg endnu et spændende indblik i andre verdener; nemlig hvordan arkivspørgsmålet er organiseret og behandles på forskellige måder i de enkelte kommuner.

Jeg fik også den spændende opgave at være sekretær for Københavns Kommunes arbejdsgruppe for journalisering og arkiv. Her mødes forvaltning og arkiv for at drøfte fælles spørgsmål som overordnede retningslinjer for arkivering og journalisering eller kvalitetssikring af forvaltningernes sagsdannelse.

Jeg blev desuden udpeget som repræsentant for ODA, Organisationen Danske Arkiver, i den arbejdsgruppe, hvor ODA, KL og Rigsarkivet sammen løbende skal revidere Rigsarkivets vejledning til bekendtgørelsen om bevaring og kassation i kommunerne. Der blev udstedt en ny bekendtgørelse samtidig med, at jeg startede i Københavns Stadsarkiv.¹⁶ Den har desværre en ret kompliceret opbygning, hvor det dels fastsættes, at nogle udvalgte it-systemer skal bevares, dels at dokumenter (men ikke tabeldata) vedrørende en lang række emner skal bevares. Allerede før bekendtgørelsen trådte i kraft, gjorde flere kommuner opmærksom på, at dette dobbelte system er vanskeligt at implementere, og at det på en lang række konkrete punkter indeholder uoverensstemmelser. I gruppen har jeg været med til at sætte fokus på en række inkonsistenser, som er indbygget i selve bekendtgørelsen. Det er et langtrukket arbejde, og der er stadig ikke publiceret en vejledning, som tager højde for de forhold, som er diskuteret i arbejdsgruppen, og hvoraf mange allerede blev påpeget i høringsfasen, inden bekendtgørelsen blev udstedt i januar 2018.

I 2018 kunne Aalborg Universitet med en bevilling fra Danmarks Frie Forskningsfond starte netværket *Digitization and the Future of Archives* for internationale forskere og praktikere, bl.a. for at arbejde med at udvikle begreber og teorier knyttet til digital forvaltning og arkivering af digitale arkivalier.¹⁷ Gennem deltagelse i dette netværk har jeg fået indblik i andre landes universitetsansatte forskeres arbejde og overvejelser på arkivområdet. Jeg lavede også et oplæg med en praktikers forslag til nogle forskningsemner, hvor der i høj grad trænges til undersøgelse og forskning. Jeg foreslog forskerne at undersøge, hvordan selve arkivdannelsen foregår i forskellige dele af den offentlige forvaltning, hvordan de digitale systemer, som forvaltningen anvender, kunne udformes, så de faktisk blev attraktive at anvende, og endelig hvordan arkivernes rolle kan være i digital forvaltning.¹⁸

Ud over dette lille oplæg har jeg ikke fået skrevet noget om de spændende spørgsmål, som jeg har mødt i min tid i Københavns Stadsarkiv. Det er lidt ærgerligt, for som I ser, er der mange brudflader mellem den opfattelse af "arkiv", som jeg fik i Rigsarkivet, og den, jeg har mødt i Københavns Stadsarkiv. De tre år i Københavns Stadsarkiv har jeg brugt til at sætte mig ind i de mange nye opgaver, ikke mindst på testområdet, og desuden mistede jeg i den periode begge mine forældre, hvad der bragte andre prioriteringer i første række.

---

¹⁶ Bekendtgørelse 183 af 26.1.2018 om bevaring og kassation af digitalt skabte data og dokumenter fra kommunerne.

¹⁷ <https://www.politics-society.aau.dk/collaboration-networks/future-of-archives/>

¹⁸ 2019: [A Preadministrative Outset for Archives](#). Digitization and the future of archives. Records creation and recordkeeping. Upubliceret oplæg, juni 2019.

Der stod i stillingsopslaget, at man i Københavns Stadsarkiv lægger vægt på, at det skal være sjovt at gå på arbejde. Og det har det været! Mine nye chefer Mads Neuhard og Elisabeth Bloch lægger vægt på faktisk at realisere den dagsorden med utallige store og små events og indspark gennem dagligdagen. Det har været herligt at være en del af det. Det har været en rigtig god oplevelse at møde meget høj faglighed på alle områder side om side med spas og grin i hverdagen.

Jeg har været meget glad for at være digitalarkivar i Københavns Stadsarkiv. Det har været virkelig interessant at blive en del af et andet arkiv efter de mange år i Rigsarkivet, at deltage i nye diskussioner og i de samme diskussioner på nye måder og nye præmisser. Og som jeg har sagt, så gav det også mulighed for at vende tilbage til arkivalierne, dog ikke i magasinernes lange gange, men via det sorte net på min skærm på skrivebordet. Efter den erfaring er jeg ikke i tvivl om, at test af digitale arkivalier også har en vigtig plads på digitalarkivarens faglige palet.

Som digitalarkivar i Københavns Stadsarkiv og som NEA-konsulent oplever jeg, at arkivalierne dels findes på arkivskabers servere, dels på mit eget skrivebord via en adgang til det sorte net. Endelig er jeg igen kommet i nær kontakt med arkivalierne, ligesom dengang jeg var papirarkivar og kunne granske arkivalierne i arkivmagasiner eller hos arkivskaberne.

Rum for faglighed

Indsamlingsarkivarens faglighed spænder over et bredt felt – eller burde spænde over et bredt felt. Det er min oplevelse, at de to områder *bevaringsvurdering* og *test/tilgængeliggørelse* kunne befrugte hinanden gensidigt, hvis de ikke blev holdt adskilt af institutionelle grænser indenfor Rigsarkivet og mellem Rigsarkivet og de kommunale arkiver. Gennem bevaringsvurdering får arkivaren et formål med arkiveringen – at bevare netop denne dokumentation for eftertiden – og gennem test/tilgængeliggørelse får arkivaren et konkret indblik i arkivaliets indhold: bliver der nu bevaret det, som var hensigten? Dette spænd fra at finde formål med arkivering til at konstatere, om dette formål nu også bliver indfriet, er så at sige to sider af samme sag. Hvis bevaringsvurderingerne tilmed kunne blive beriget med en løbende og altid opdateret viden om forvaltningernes indretning og den faktiske arkivdannelse, ville det uden tvivl kunne gøre arkivernes dokumentation af nutiden mere sikker og mere detaljeret.

Hvis arkivarfaget var et "rigtigt" fag med en egentlig uddannelse og egen forskning ville et sådant uddannelses- og forskningsmiljø med meget stor sandsynlighed også kunne være hjemsted for arkivfaglige diskussioner. De danske arkivfaglige faglige diskussioner sker indenfor arkivlovens og dermed arkivinstitutionernes rammer, hvor de dels begrænses af de fastsatte regler for, hvad de enkelte institutioner må beskæftige sig med, dels af (udefra) fastsatte budgetter og politikker. Det levner ikke meget plads til at se forskellige spørgsmål på en ny måde og heller ikke til at tage nye emneområder op, medmindre det kan tilpasses de rammer, som institutionerne skal arbejde indenfor. Det vil sige, at de arkivfaglige diskussioner altid underordnes institutionernes aktuelle rammer og prioriteringer.

Et eksempel: 1990'ernes og 00'ernes kassation af personsager, hvor kun sager for personer født den 1. i måneden, blev bevaret i arkiv. Alle arkivfaglige indvendinger blev fejlet til side med økonomiske argumenter; der var ikke råd til (altså magasinplads til) at bevare de mange papirsager for personer født på andre datoer. Derfra blev der så opstillet argumenter for, hvorfor disse sager ikke havde historisk værdi.

Et andet eksempel: Bevaring og kassation af arkivalier i kommunerne fastsættes af Rigsarkivet, hvilket sikrer ensartet bevaring i alle kommuner. Det ser jeg som en fordel, idet det vil sikre eftertiden en jævn dokumentation af hele det kommunale område. Desværre indebærer den nuværende ordning samtidig, at

der ikke er en direkte forbindelse mellem arkivskabelse i kommunerne og Rigsarkivets bevaringsvurdering. De, der kender kommunernes arkivskabelse, har kun minimal indflydelse på bevaringsvurdering, og endvidere bliver de centralt fastsatte bevaringsregler et statisk element i en kommunal verden, som hele tiden undergår både ressortmæssige og organisatoriske forandringer. Efter min mening savnes der meget et arkivfagligt forum, hvor sammenhængen mellem kommunernes arkivskabelse (resultatet af opgaver og organisation) og arkivernes bevaringsvurderinger kunne undersøges.

Arkivfaglige netværk kan være et alternativ til det arkivfaglige uddannelses- og forskningsmiljø, som jeg drømmer om, men som ikke findes. Der findes adskillige netværk med større eller mindre grad af formalisering. Fra store arkivnetværk til bevaring af digitale arkivalier som NEA og KOMDA til emnebaserede eller geografisk afgrænsede netværk, der måske blot mødes et par gange om året. Mange netværk er kendetegnet ved kun eller primært at have medlemmer fra den kommunale arkivverden, mens en kreativ og dybtgående arkivfaglig diskussion mellem Rigsarkivet og den øvrige verden ikke har noget forum, så vidt jeg ved. Dog er testdagene vist en undtagelse her; jeg har ikke selv deltaget i testdage, men jeg hører fra mine kolleger, at her er faktisk en faglig dialog med aktiv deltagelse af både Rigsarkivet og kommunale digitalarkivarer med testerfaring.

I det lille miljø for arkivstudier ved Aalborg Universitet oplever jeg, at kræfterne bruges på at forbinde danske forskere med udenlandske forskere, snarere end at bidrage til eller initiere arkivfaglige diskussioner i den danske arkivverden.

Det er min personlige erfaring, at jobskifte også er meget udfordrende, når det kommer til arkivfaglige positioner. De arkivfaglige overvejelser er næsten altid tæt forbundet med rammerne for den enkelte institution, og derfor bliver de udfordret, når man kommer til et nyt arkiv. Måske kunne tidsbegrænsede jobbytte-ordninger være med til at udvide den enkeltes arkivfaglige perspektiv?

Det har på alle måder været uhørt interessant at komme til et andet arkiv. Jeg vil gå så langt som til at sige, at når arkivaruddannelse nu ligger langt uden for rækkevidde for langt de fleste af os, så er skiftet fra et arkiv til et andet det næstbedste alternativ. Det giver først og fremmest nye vinkler på kendte arkivspørgsmål, som hvad er præmissen for bevaring og kassation, hvad er arkivets position overfor arkivskaberne, eller hvordan sikrer vi os, at det, som vi gemmer i arkiverne, er det samme som det, vi gerne vil bevare. Det giver også forståelse for, hvorfor "de andre" gør de mærkelige ting, som de nu gør. Og endelig styrker det selvfølgelig netværk mellem arkivarer på kryds og tværs. Den danske arkivverden er kendetegnet af mangel på fælles arkivrelevant uddannelse og mange små arkiver. Jo flere arkivarer, som har arbejdet på jo flere arkiver, jo mere vil det medvirke til at sprede gode ideer og arkivindsigt ud over det danske arkivlandskab.

Men – alt det jeg siger her, understreger jo kun, at vi virkelig har en arkivverden, en aktiv arkivverden.

Tak for denne gang

Det har været fantastisk at være arkivar. B/K-arkivar, papirarkivar, indsamlingsarkivar, digitalarkivar; kært job har mange navne. Det allerbedste er på en gang de mange kære og dedikerede kolleger og det med at skabe et bånd af dokumentation mellem nutid og eftertid.

Jeg har ovenfor visse reservationer overfor, om arkivarfaget nu også kan være et rigtigt fag, når det både mangler uddannelse, forskning og fora for frie diskussioner. Men de skønne kolleger gør alligevel arkivarfaget til et fag! Det har været en stor og god oplevelse at møde jer alle sammen, hver med sine iagttagelser

og særlige interessefelter, som dyrkes dybt i detaljen til imponerende perfektion. Der kan ikke herske tvivl om, at arkivarerne hver for sig – og ikke mindst tilsammen – har en meget stor viden om, hvordan fortid og nutid er dokumenteret. Arkivet og arkivaren har en central position for både nutidens og fremtidens historieforskning.

For mig blev det at være arkivar den perfekte fortsættelse af mit arbejde som historiker. Ikke blot at bruge og udforske kilderne, men også at sørge for at de findes til fremtidig brug, og at de er beskrevet og dokumenteret netop med henblik på fremtidens brugere, som måske ikke kender alle kroge af nutidens samfund.

Jeg vil gerne sige jer alle tak for, at jeg har fået lov at være en del af den verden i mit arbejdsliv. Som personer er vi forskellige, udadvendte og indadvendte, til hurtige løsninger eller løsninger, som det tager år at realisere, til nye løsninger eller til at holde på velafprøvede løsninger. Men det har været fælles for jer alle, mine gamle og nyere kolleger, at vi skal have det rart på arbejde, rart med hinanden, at hjælpsomhed mellem kolleger er en selvfølge. Og ikke mindst bevidstheden om, at det vi gør, skal vi gøre godt, fordi det er vigtigt.

Det har været et stort privilegium at være arkivar. Jeg takker for hjertelighed, åbenhed, diskussionslyst og omsorg. Det har været fedt – og nu er det på tide med noget andet.